

Қазақстан Республикасындағы әлеуметтік әріптестік туралы

Күшін жойған

Қазақстан Республикасының 2000 жылғы 18 желтоқсандағы N 129 Заңы. Күші жойылды - Қазақстан Республикасының 2007.05.15. N 252 Заңымен.

МАЗМҰНЫ

Осы Заң Қазақстан Республикасындағы әлеуметтік әріптестік (трипартизм) жүйесі жұмыс істеуінің құқықтық негіздерін, міндеттері мен тәртібін айқындайды, тараптардың тең құқылы және өзара жауапкершілікті принциптері негізінде ортақ әлеуметтік маңызы бар мақсаттарға қол жеткізуі үшін Бас, салалық және аймақтық келісімдерді жасасу, өзгерту және бұзу тәртібін белгілейді.

1-тарау. ЖАЛПЫ ЕРЕЖЕЛЕР

1-бап. Негізгі ұғымдар

Осы Заңда мынадай ұғымдар пайдаланылады:

1) қызметкерлердің өкілдері - кәсіптік одақтардың, олардың бірлестіктерінің органдары, сондай-ақ заңдарда белгіленген тәртіппен құрылған қызметкерлер уәкілеттік берген өзге де адамдар мен ұйымдар;

2) жұмыс берушілердің өкілдері - заңдарда белгіленген тәртіппен құрылған жұмыс берушілер органдары уәкілеттік берген адамдар;

3) келісім (бас), салалық (тарифтік), аймақтық - республикалық, салалық және аймақтық деңгейде қызметкерлердің еңбек жағдайларын, жұмыспен қамтылуын және әлеуметтік кепілдіктерін белгілеу мазмұнын және тараптардың олар бойынша міндеттемелерін анықтайтын, әлеуметтік әріптестер арасында ж а с а л а т ы н құ қ ы қ т ы қ а к т ;

4) әлеуметтік әріптестік - атқарушы билік органдары өкілдерінің, жұмыс берушілер мен қызметкерлер өкілдерінің мүдделерін келістіруді қамтамасыз етуге бағытталған қатынастар мен тетіктер жүйесі;

5) әлеуметтік әріптестік тараптары - атқарушы билік органдарының өкілдері, жұмыс берушілер мен қызметкерлер өкілдері;

6) әлеуметтік әріптестік комиссияларына қатысушы - әлеуметтік әріптестік тараптарының өкілетті өкілі.

2-бап. Заңның қолданылу аясы

О с ы З а ң н ы ң к ү ш і :

1) меншік нысанына қарамастан Қазақстан Республикасының аумағында қызметін жүзеге асыратын барлық жұмыс берушілерге;

2) Қазақстан Республикасының аумағында орналасқан кәсіпорындардың, мекемелердің, ұйымдардың қызметкерлеріне;

3) атқарушы билік органдарына қолданылады.

2-тарау. ӘЛЕУМЕТТІК ӘРІПТЕСТІКТІҢ НЕГІЗГІ МІНДЕТТЕРІ, ПРИНЦИПТЕРІ МЕН ЖҮЙЕСІ

3-бап. Әлеуметтік әріптестіктің міндеттері

Қазақстан Республикасындағы әлеуметтік әріптестік мынадай негізгі міндеттерді шешуге бағытталған:

1) әлеуметтік және еңбек қатынастарын және соларға байланысты экономикалық қатынастарды реттеудің тиімді тетігін жасау;

2) қоғамдағы барлық жіктердің мүдделерін объективті түрде ескеру негізінде әлеуметтік тұрақтылық пен қоғамдық келісімді қамтамасыз етуге жәрдемдесу;

3) қызметкерлердің еңбек құқықтары кепілдіктерін қамтамасыз етуге жәрдемдесу, олардың әлеуметтік қорғалуын жүзеге асыру;

4) барлық деңгейдегі әлеуметтік әріптестер арасындағы консультациялар мен келіссөздер процесіне жәрдемдесу;

5) ұжымдық еңбек даулары мен жанжалдарды шешуге жәрдемдесу.

4-бап. Әлеуметтік әріптестіктің негізгі принциптері

Әлеуметтік әріптестіктің негізгі принциптері:

1) тараптар өкілдерінің өкілеттігі;

2) тараптардың тең құқықтығы;

3) талқылау үшін енгізілетін мәселелер тізбесін таңдау еркіндігі;

4) міндеттемелер қабылдаудың еріктілігі және тараптардың оларды орындауға міндеттілігі;

5) тараптардың мүдделерін құрметтеу;

6) әлеуметтік әріптестердің Қазақстан Республикасының заңдарын, Қазақстан Республикасының халықаралық шарттары мен міндеттемелерін сақтауы;

7) тараптардың, олардың өкілдерінің келісім бойынша қабылданған міндеттемелерді өздерінің кінәсінен орындамағаны үшін жауаптылығы болып табылады.

5-бап. Әлеуметтік әріптестік жүйесі

Әлеуметтік әріптестік тараптардың өзара іс-қимылы нысанында әлеуметтік әріптестіктің:

1) республикалық деңгейдегі;

2) салалық деңгейдегі;

3) аймақтық (облыстық, қалалық, аудандық) деңгейдегі органдары арқылы қамтамасыз етіледі.

Әлеуметтік әріптестіктің ұйымдар деңгейіндегі мәселелері Қазақстан Республикасының заңдарымен реттеледі.

6-бап. Әлеуметтік әріптестік саласындағы Қазақстан Республикасының заңдары

Әлеуметтік әріптестік саласындағы Қазақстан Республикасының заңдары Қазақстан Республикасының Конституциясына негізделеді, осы Заңнан және Қазақстан Республикасының өзге де нормативтік құқықтық актілерінен тұрады.

3-тарау. ӘЛЕУМЕТТІК ӘРІПТЕСТІКТІ ҰЙЫМДАСТЫРУ

7-бап. Әлеуметтік әріптестікті республикалық деңгейде ұйымдастыру

1. Әлеуметтік әріптестікті республикалық деңгейде Әлеуметтік әріптестік пен әлеуметтік және еңбек қатынастарын реттеу жөніндегі республикалық үшжақты комиссия (бұдан әрі - республикалық комиссия) қамтамасыз етеді.

2. Республикалық комиссия әлеуметтік әріптестердің мүдделерін үйлестіруді тиісті шешімдермен ресімделетін консультациялар мен келіссөздер жүргізу жолымен қамтамасыз ету жөнінде тұрақты жұмыс істейтін орган болып табылады.

3. Қазақстан Республикасы Үкіметінің, қызметкерлердің республикалық бірлестіктерінің және жұмыс берушілердің республикалық бірлестіктерінің өкілетті өкілдері республикалық комиссияның қатысушылары болып табылады.

8-бап. Әлеуметтік әріптестікті салалық деңгейде ұйымдастыру

1. Әлеуметтік әріптестікті салалық деңгейде әлеуметтік әріптестік пен әлеуметтік және еңбек қатынастарын реттеу жөніндегі салалық комиссиялар (бұдан әрі - салалық комиссия) қамтамасыз етеді.

2. Салалық комиссия әлеуметтік әріптестер мүдделерін үйлестіруді тиісті шешімдермен ресімделетін консультациялар мен келіссөздер жүргізу жолымен қамтамасыз ету жөнінде тұрақты жұмыс істейтін орган болып табылады.

3. Тиісті атқарушы органдардың өкілетті өкілдері, жұмыс берушілер мен қызметкерлердің өкілдері салалық комиссиялардың қатысушылары болып табылады.

9-бап. Әлеуметтік әріптестікті аймақтық деңгейде ұйымдастыру

1. Әлеуметтік әріптестікті аймақтық деңгейде әлеуметтік әріптестік пен әлеуметтік және еңбек қатынастарын реттеу жөніндегі облыстық, қалалық және аудандық комиссиялар (бұдан әрі - аймақтық комиссия) қамтамасыз етеді.

2. Аймақтық комиссия әлеуметтік әріптестер мүдделерін үйлестіруді тиісті келісімдермен және шешімдермен ресімделетін консультациялар және келіссөздер жүргізу жолымен қамтамасыз ету жөнінде тұрақты жұмыс істейтін орган болып табылады.

3. Жергілікті атқарушы органдардың тиісті өкілетті өкілдері, жұмыс

берушілер мен қызметкерлердің өкілдері аймақтық комиссиялардың қатысушылары болып табылады.

10-бап. Тұрақты жұмыс істейтін республикалық, салалық, аймақтық комиссияларды құрудың принциптері мен тәртібі

1. Комиссиялар мынадай принциптер:

1) атқарушы билік органдары өкілдерінің, жұмыс берушілер мен қызметкерлер өкілдерінің комиссиялар қызметіне қатысуының міндеттілігі;

2) тараптардың өкілеттілігі;

3) өкілдіктің теңбе-теңдігі;

4) тең құқықтығы;

5) тараптардың өзара жауапкершілігі негізінде құрылады.

2. Комиссияларға қатысушылардың дербес құрамын әлеуметтік әріптестіктің әр тарабы өз бетінше жасақтайды. Әлеуметтік әріптестікке қатысушы тараптардың бәріне тең өкілеттілік беріледі.

11-бап. Тұрақты жұмыс істейтін республикалық, салалық, аймақтық комиссиялардың негізгі мақсаттары мен міндеттері

1. Комиссиялардың негізгі мақсаттары әлеуметтік және еңбек қатынастарын реттеу мен тараптардың мүдделерін үйлестіру болып табылады.

2. Комиссиялардың негізгі міндеттері:

1) әлеуметтік және экономикалық саясаттың негізгі бағыттары бойынша тараптардың көзқарастарын үйлестіру;

2) келісімдерді жүзеге асыру жөніндегі шараларды әзірлеу, келісу және бекіту ;

3) келісімдерді әзірлеу мен жасасу;

4) республикалық комиссия шеңберінде халықаралық еңбек нормаларын бекіту мен қолдануға байланысты мәселелер бойынша консультациялар өткізу және ұсыныстар әзірлеу болып табылады.

3. Комиссиялар өздері бекіткен ережелер мен жұмыс жоспарларына сәйкес жұмыс істейді. Комиссиялардың отырыстары жылына кемінде екі рет өткізіледі.

12-бап. Республикалық комиссияның негізгі құқықтары

Республикалық комиссия:

1) өз отырыстарында әлеуметтік және еңбек қатынастары саласындағы келісілген саясатты жүргізу проблемаларын қарауға;

2) келісім жобасын әзірлеу, аталған келісімді жүзеге асыру, комиссияның шешімдерін орындау кезінде атқарушы органдардың, жұмыс берушілер мен қызметкерлер бірлестіктерінің мүдделерін үйлестіруге;

3) атқарушы органдардан, жұмыс берушілерден және (немесе) қызметкерлер

өкілдерінен әлеуметтік және еңбек қатынастарын реттеу үшін жасалатын және жасалған келісімдер туралы ақпарат сұратып алуға;

4) өз шешімдерінің орындалуын бақылауды жүзеге асыруға, ал жауапты адамдар оларды орындамаған жағдайда анықталған жолсыздықтарды жою және келісім шарттарының орындалмауына кінәлі адамдарды жауапқа тарту туралы ұсыныстар жасап, әріптестіктің тиісті тарабына ақпарат жіберуге;

5) атқарушы органдардан ұжымдық келіссөздер жүргізуге және келісім жобасын әзірлеуге, аталған келісімнің орындалуын бақылауды ұйымдастыруға қажет Қазақстан Республикасындағы әлеуметтік жағдай туралы ақпаратты, Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық актілерін сұратуға және а л у ғ а ;

6) нормативтік құқықтық актілерді әзірлеу жөнінде ұсыныс енгізуге немесе Қазақстан Республикасының әлеуметтік және еңбек қатынастары саласындағы заңдары мен өзге де нормативтік құқықтық актілерінің бастамашылық жобаларын уәкілетті органдардың қарауына беруге;

7) ғалымдар мен мамандарды тарта отырып жұмыс тобын құруға;

8) республикалық комиссияның отырысына орталық атқарушы органдардың, қоғамдық бірлестіктердің қызметкерлерін, сондай-ақ тәуелсіз сарапшыларды ш а қ ы р у ғ а ;

9) атқарушы органдар, жұмыс берушілер мен қызметкерлердің бірлестіктері комиссия белгілеген мерзімде қарауға және орындауға міндетті болатын бірлескен келісімдер мен шешімдер қабылдауға;

10) әлеуметтік және еңбек қатынастары мен әлеуметтік әріптестік мәселелері бойынша халықаралық, республикалық, аймақаралық кеңестер, конференциялар, конгрестер, семинарлар өткізуге осы аталған шараларды ұйымдастырушылармен келісілген тәртіпте қатысуға құқылы.

13-бап. Салалық және аймақтық комиссиялардың негізгі құқықтары

Салалық және аймақтық комиссиялар:

1) өз отырыстарында әлеуметтік және еңбек қатынастары саласында келісілген саясатты жүргізу проблемаларын қарауға;

2) келісім жобасын әзірлеу аталған келісімді жүзеге асыру, комиссияның шешімдерін орындау кезінде атқарушы билік органдарының, жұмыс берушілер мен қызметкерлер бірлестіктерінің мүдделерін келістіруге;

3) атқарушы билік органдарынан, жұмыс берушілерден және (немесе) қызметкерлер өкілдерінен әлеуметтік және еңбек қатынастарын реттеу үшін жасалатын және жасалған келісімдер туралы ақпарат сұратып алуға;

4) өз шешімдерінің орындалуын бақылауды жүзеге асыруға, ал жауапты адамдар оларды орындамаған жағдайда анықталған жолсыздықтарды жою және

келісім шарттарының орындалмауына кінәлі адамдарды жауапқа тарту туралы ұсыныстар жасап, әріптестіктің тиісті тарабына ақпарат жіберуге;

5) ғалымдар мен мамандарды тарта отырып жұмыс тобын құруға;

6) салалық және аймақтық комиссиялардың отырыстарына тиісінше орталық және жергілікті атқарушы билік органдарының, қоғамдық бірлестіктердің қызметкерлерін, сондай-ақ тәуелсіз сарапшыларды шақыруға;

7) атқарушы билік органдары, жұмыс берушілер мен қызметкерлер өкілдері салалық және аймақтық комиссиялар белгілеген мерзімде қарауға және орындауға міндетті болатын бірлескен келісімдер мен шешімдер қабылдауға;

8) әлеуметтік және еңбек қатынастары мен әлеуметтік әріптестік мәселелері бойынша халықаралық, республикалық, аймақаралық кеңестер, конференциялар, конгрестер, семинарлар өткізуге осы аталған шараларды ұйымдастырушылармен келісілген тәртіпте қатысуға құқылы.

4-тарау. ӘЛЕУМЕТТІК ӘРІПТЕСТІК ТАРАПТАРЫ АРАСЫНДА КЕЛІСІМДЕР ЖАСАСУ ТӘРТІБІ

14-бап. Республикалық, салалық, аймақтық комиссиялардың шешімдер қабылдау тәртібі

1. Комиссиялардың шешімдері барлық тараптардың келіссөздерде келісімге қол жеткізуі негізінде ғана қабылданады және тиісті келісімдермен ресімделеді.

2. Келіссөздер жүргізу барысында, егер тараптар келісімге келе алмаса, хаттама жасалып, оған тараптардың келіспеушіліктерді жою жөніндегі және келіссөздерді қайта жүргізу мерзімдері туралы түпкілікті тұжырымдалған ұсыныстары енгізіледі.

3. Шешімдер қабылдау мен жұмысты ұйымдастырудың тәртібін комиссиялар әзірлейді және бекітеді.

15-бап. Келісімдердің тараптары, түрлері және қолданылуы

1. Республикалық деңгейде Қазақстан Республикасының Үкіметі, жұмыс берушілердің республикалық бірлестіктері және қызметкерлердің республикалық бірлестіктері арасында Бас келісім жасалады.

Бас келісім - Қазақстан Республикасының Үкіметі, жұмыс берушілердің республикалық бірлестіктері және қызметкерлердің республикалық бірлестіктері өздерінің құзыреті шегінде жасасатын, аймақтық және салалық келісімдер мен ұжымдық шарттар жасасу кезінде ескерілетін, республикадағы әлеуметтік-еңбек қатынастарын және солармен байланысты экономикалық қатынастарды реттеудің жалпы принциптерін белгілейтін құқықтық акт.

2. Салалық деңгейде тиісті атқарушы органдар және жұмыс берушілер мен қызметкерлердің уәкілетті өкілдері арасында салалық келісімдер жасалады.

Салалық келісім - ақы төлеу нормалары мен еңбекке байланысты басқа да

мәселелерді, өзара міндеттемелерді, сондай-ақ нақты сала қызметкерлері үшін әлеуметтік кепілдіктер мен жеңілдіктерді айқындайтын, барлық тараптар (әріптестер) үшін міндетті болатын және аймақтық келісімдер мен ұжымдық шарттарды жасасу кезінде ескерілетін, әріптестік тараптары жасап, жазбаша шарт түрінде ресімдейтін құқықтық акт.

3. Аймақтық деңгейде жергілікті атқарушы органдар, жұмыс берушілер, қызметкерлер бірлестіктері арасында аймақтық (облыстық, қалалық, аудандық) келісімдер жасалады.

Аймақтық келісім - аумақтық ерекшеліктерге байланысты еңбек жағдайларын, әлеуметтік кепілдіктер мен жеңілдіктерді белгілейтін, келісім тараптары әкімшілік-аумақтық бөліністер деңгейінде жасайтын, барлық тараптар (әріптестер) үшін міндетті болатын және ұжымдық шарттарды жасасу кезінде ескерілетін, жазбаша шарт түрінде ресімделетін құқықтық акт.

4. Келісімдердің күші келіссөздерде өздерінің атынан осы келісімді әзірлеуге және жасасуға тараптардың тиісті өкілдеріне уәкілдік берген тиісті атқарушы органдарға, жұмыс берушілер мен қызметкерлерге, сондай-ақ келісім жасалғаннан кейін оған қосылған атқарушы органдарға, жұмыс берушілер мен қызметкерлерге қолданылады.

16-бап. Келісімдерді әзірлеу жөнінде келіссөздер жүргізу құқығы

1. Тараптардың кез келгені келісімнің әзірленуі, мазмұны, жасалуы, өзгертілуі, толықтырылуы жөніндегі келіссөздердің бастамашысы болуға құқылы.

2. Республикалық, салалық, аймақтық деңгейлерде қызметкерлер мен жұмыс берушілер уәкілдік берген бірнеше өкілдер бар болған жағдайда олардың әрқайсысына өздері өкіл болып отырған қызметкерлер мен жұмыс берушілер атынан келіссөздер жүргізуге құқық беріледі.

17-бап. Келісімдердің мазмұны

1. Келісімдерде:
қолданылу мерзімі туралы;
орындалуына бақылау жасау тәртібі туралы;
келісімге өзгерістер мен толықтырулар енгізудің тәртібі туралы;
тараптардың өздеріне алған міндеттемелерді орындамаған жағдайдағы жауапкершіліктері туралы ережелер қамтылуға тиіс.

2. Бас келісімнің мазмұнын Әлеуметтік әріптестік пен әлеуметтік және еңбек қатынастарын реттеу жөніндегі тұрақты жұмыс істейтін республикалық үш жақты комиссия әлеуметтік әріптестіктің барлық тараптары немесе олардың біреуі ұсынған Бас келісімнің жобаларын негізге ала отырып айқындайды.

3. Салалық және аймақтық келісімнің мазмұнын әлеуметтік әріптестік пен

әлеуметтік және еңбек қатынастарын реттеу жөніндегі тұрақты жұмыс істейтін салалық және аймақтық комиссиялар әлеуметтік әріптестіктің барлық тараптары немесе олардың біреуі ұсынған келісімдердің жобалары негізінде айқындайды.

4 . К е л і с і м д е р д е :

1) еңбекке ақы төлеу, еңбек жағдайлары және еңбекті қорғау, еңбек және демалыс режимі туралы ;

2) келісіммен айқындалған, баға мен инфляцияның деңгейін, күнкөрістің ең төменгі деңгейі мен көрсеткіштердің орындалуын негізге ала отырып, еңбекке ақы төлеуді реттеу тетігі туралы ;

3) өтем сипатындағы қосымша ақылар туралы ;

4) қызметкерлерді жұмыспен қамтуға, кәсіби әзірлеуге және қайта әзірлеуге жәрдемдесу туралы ;

5) жұмыс істеу және демалыс үшін қолайлы жағдайлар жасау жолымен өндірістегі қызметкерлердің денсаулығын қорғауды ұйымдастыру және тиісті қоршаған ортаны қамтамасыз ету туралы ;

6) салауатты өмір салтын насихаттау жөніндегі шаралар туралы ;

7) қызметкерлер мен олардың отбасы мүшелерін әлеуметтік қорғау жөніндегі арнаулы шаралар туралы ;

8) өндіріс уақытша тоқтап қалған жағдайда қызметкерлерді қорғау шаралары туралы ;

9) жанжалдар мен ереуілдерді болғызбау, еңбек тәртібін нығайту туралы ;

10) әлеуметтік-еңбек мәселелері жөнінде заңдарға қайшы келмейтін басқа да ережелер ;

11) әлеуметтік инфрақұрылымды дамытуға жәрдемдесу туралы ережелер көзделуі мүмкін.

18-бап. Келіссөздер жүргізу, келісімдерді әзірлеу мен жасасу тәртібі

1. Келіссөздің басталуы туралы екінші тараптан жазбаша ұсыныс алған тараптар күнтізбелік он күн ішінде оларды қарауға және келіссөздерге кірісуге міндетті .

2. Келіссөздер жүргізу тәртібін, келісімдерді әзірлеу мен жасасу мерзімдерін, сондай-ақ оларға өзгерістер мен толықтырулар енгізуді, оларға қосылуды комиссиялар бекітеді .

3. Келісімдер оларға тараптар қол қойған сәттен не келісімдерде белгіленген күннен бастап күшіне енеді .

Келісімге жасалған барлық қосымшалар оның ажырағысыз бөлігі болып табылады және олармен бірдей заңдық күші болады.

4. Келісімнің қолданылу мерзімі тараптардың келісімі бойынша не жаңа келісім қабылданғанға дейін белгіленеді, бірақ ол үш жылдан аспауға тиіс.

5. Қызметкерлерге бір мезгілде бірнеше келісімнің күші қолданылатын жағдайда қызметкерлер үшін келісімнің ең қолайлы шарттары қолданылады.

6. Бас, салалық, аймақтық келісімдер әлеуметтік әріптестік тараптары өкілдерінің қол қоюымен бекітіледі.

7. Тараптар қол қойған салалық, аймақтық келісімдер қосымшаларымен бірге жеті күн мерзімде хабарламалық тіркеу үшін республикалық комиссияға жіберіледі.

19-бап. Келісімдердің орындалуына бақылау жасау

Келісімдердің орындалуына бақылау жасауды әлеуметтік әріптестік пен әлеуметтік және еңбек қатынастарын реттеу жөніндегі тиісті комиссиялар жүзеге асырады.

20-бап. Комиссиялардың үйлестірушілері

Республикалық, салалық және аймақтық комиссиялардың үйлестірушілері тараптардың бірлескен шешімімен тағайындалады.

Комиссия үйлестірушісі:

тараптардың қызметіне араласпайды;

комиссияның жұмысына қатысу үшін комиссия мүшесі болып табылмайтын, жұмыс берушілер мен қызметкерлер бірлестіктерінің өкілдерін, атқарушы билік органдары өкілдерін, сондай-ақ ғалымдар мен мамандарды, басқа ұйымдардың өкілдерін шақырады;

комиссия мен жұмыс топтарының жұмысын, хаттамалардың жүргізілуін, шешімдердің жобасын әзірлеуді және қабылданған шешімдердің орындалуына бақылау жасауды қамтамасыз етеді.

Қазақстан Республикасының

Президенті